

Jina la Mtahiniwa _____ Nambari ya Mtahiniwa _____

1410/206
KISWAHILI
Juni/Julai 2012
Muda: saa 3

Sahihi ya Mtahiniwa _____

Tarehe _____

**THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
NATIONAL CERTIFICATE IN SOCIAL DEVELOPMENT**

KISWAHILI

Muda: saa 3

MAAGIZO:

Andika jina na namba yako ya mtihani kwenye nafasi ulizoachiwa.

Andika tarehe na uweke sahihi kwenye nafasi ulizoachiwa.

Mtihani huu una sehemu NNE muhimu: insha, ufahamu, matumizi ya lugha na mbinu na vifaa vya kufundishia.

Ni muhimu sana ufuate maagizo uliyopewa mwanzo wa kila sehemu.

Andika majibu yako kwenye nafasi ulizoachiwa.

Usitoe karatasi yoyote katika kijitabu hiki.

SEHEMU YA MTAHINI RASMI

SEHEMU	SWALI	UPEO	ALAMA
A	1	20	
B	2	30	
C	3	30	
D	4	20	
JUMLA		100	

Kijitabu hiki kina kurasa 12 zilizopigwa chapa.

Watahiniwa ni lazima wahakikishe kuwa kurasa zote za karatasi ya mtihani zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

SEHEMU A: INSHA (Alama 20)

1. Andika Insha isiyopungua kurasa mbili wala kuzidi kurasa mbili na nusu juu ya mojawapo ya vichwa vifuatavyo:
 - (a) Ukiona kwa mwenzako kwaungua jua kwako kwateketetea.
 - (b) Ijapokuwa teknolojia imesaidia katika maendeleo pia ina madhara yake. Jadili.
 - (c) Baadhi ya mila na tamaduni zetu zinapaswa kuhifadhiwa. Toa maoni.
 - (d) Andika kumbukumbu za mkutano wa kikundi cha Pambazuka uliofanyika chuongi mwako kuzungumzia uwekezaji wa hazina ya chama.
 - (e) Binadamu hawezи kuishi bila maji. Jadili.

SEHEMU YA B: UFAHAMU (Alama 30)

Soma taarifa ifuatayo kisha jibu maswali yanayofuata.

Baadhi ya vikwamizi vyta **vitega-uchumi** hapa chini ni njaa, ukosefu wa ajira, migororo ya kisiasa, vita na mengineyo. Miiongoni mwa haya ni ugonjwa hatari wa malaria.

Malaria huwaathiri sana kina mama wajawazito na watoto wachanga. Maambukizi yake yamekuwa yakiongezeka. Hii ni kwa sababu kuna viini vinavyohimili dawa. Kadhalika mbu ambao husambaza viini hivyo wameanza **kustahimili** dawa zinazotumiwa kuwaua. Mabadiliko ya mazingira kama vile ujenzi wa barabara, machimbo ya madini, unyonyiziaji maji yamechangia kubuni maeneo mwafaka ya mbu kuzaana.

Ni jukumu la kila mtu kufahamu vyema dalili za malaria kabla ya kuanza tiba. Mwili huanza kwa joto kali kabla kufuatiwa na baridi kali. Siku mbili au nne baadaye mkondo huu ujirudia. Wengi hupata nafuu baada ya kati ya siku 10-20 lakini hii si ishara kuwa viini vimewatoroka. Aina mbaya ya viini hivi, huathiri figo na ubongo, husababisha ukosefu wa damu mwilini, kupoteza fahamu na hata kifo.

Hata hivyo, tunaipa serekali yetu mkono wa pongezi maana imezindua kampeni ya kukomesha kuenea kwa vijidudu vinavyosababisha ugonjwa wa malaria ambavyo husambazwa na mbu. Serekali kuititia kwa wizara ya Afya, ina maono ya “Kenya Huru bila Malaria” ifikapo mwaka 2017. Hii itatekelezwa ikiwa kila mwananchi atapata tiba ya hali ya juu kwa haraka. Mpango huu utaanza huko mashinani ili kufikia jamii yote. Watu watakuwa na uwezo wa kupima malaria kutokana na uvumbuzi wa vifaa vya teknolojia ya juu ambavyo vinatoa matokeo ya hakika kwa haraka. Vituo vya afya na zahanati vitawenza kutumia teknolojia hii.

Wanawake wajawazito wanaoishi maeneo yanayokumbwa na malaria kila mara lazima wapate tiba ya kuzuia malaria. Tiba hii humzuia mtoto aliye tumboni kutokana ba athari za malaria.

Familia zote zinahimizwa kulala ndani ya neti iliyotibiwa. Unyonyizi wa dawa za kuua wadudu nyumbani ni mbinu ambayo imezinduliwa ili kupunguza kiwango cha **mkurupuko** wa malaria.

Juhudi hizi zitatambulikana ikiwa wizara ya afya itafanya matangazo ya dharura na mawasiliano ya kuhamasisha jamii. Kampeni dhidi ya ugonjwa wa malaria ithaminiwe, vifaa maalum vya afya vinavyohitajika pia vinunuliwe na vituo vya afya viimarishwe kote nchini.

Wito umetolewa kwa kila mwananchi kuimarishe usafi na afya kwani kinga ni bora kuliko tiba. Tusiwe **watu ambao wanakumbuka blanketi wakati kumekucha**.

Maswali:

- (a) Ipe taarifa hii kichwa mwafaka. (alama 1)

- (b) Orodhesha vizuizi vya maendeleo nchini kulingana na taarifa. (alama 3)

- (c) Taja wale wanaoambukizwa malaria kwa kiwango cha juu. (alama 2)

- (d) Toa sababu za kuongezeka kwa idadi ya wanaoambukizwa malaria. (alama 3)

- (e) Kulingana na taarifa, dalili za malaria humjia mtu mara ngapi? (alama 2)

- (f) Orodhesha athari za ugonjwa wa malaria. (alama 3)

(g) Eleza maono ya "Kenya Huru bila Malaria" (alama 2)

(h) Jadili manufaa ya tiba ya kuzuia malaria kwa mama mjamzito. (alama 2)

(i) Je, familia ina jukumu gani katika kutekeleza mpango wa kuangamiza malaria? (alama 2)

(j) Wizara ya afya inapaswa kutekeleza mambo yapi ili kupigana na ugonjwa wa malaria? (alama 4)

(k) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivytumika katika taarifa.

(i) vitega uchumi - _____

(ii) kustahimili - _____

(iii) mkurupuko - _____ (alama 3)

(l) Toa maana ya semi zifuatazo kulingana na taarifa:

(i) Mkono wa pongezi - (alama 1)

(ii) Watu ambao wanakumbuka blanketi wakati kumekucha - (alama 1)

- (m) Andika methali sawa na “kinga ni bora kuliko tiba”. (alama 1)
-
-

SEHEMU C: MATUMIZI YA LUGHA (Alama 30)

3. Jibu maswali yote:

(a) Andika kwa kufuata maagizo:

(i) Zimwi likujualo halikuli likakwisha (Andika kwa wingi);

(alama 2)

(ii) Kikombe changu kimevunjika (Andika kwa ukubwa).

(alama 2)

(b) Kanusha sentensi katika hali timilifu:

Mwanafunzi atafaulu mtihani wake.

(alama 1)

(c) Taja ngeli za nomino zifuatazo:

(i) ubawa;

(alama 1)

(ii) nge

(alama 1)

(d) Kanusha:

(i) Ndio -

(alama 1)

(ii) Ndisi -

(alama 1)

(e) Toa maana mbili ya neno tupa.

(alama 2)

(f) Jina ni tamko la kumtabulisha mtu, ilhali shina ni _____

(alama 1)

(g) Sehemu ya kinywa ambayo hushikilia meno huitwaje? .

(alama 1)

(h) Kamilisha milio ifuatayo:

(i) Alidemka hadharani

(alama 1)

(ii) Alilia

(alama 1)

- (i) Kamilisha jedwali lifuatalo.

(alama 3)

Nomino	-ENYE	O-OTE	-INGINEO
Kiwete	_____	_____	mwingineo
Tunda	lenye	_____	_____
Pahali	_____	Popote	_____

- (j) Wewe umemaliza kazi yako. (Andika katika hali ya mazoea)

(alama 2)

- (k) Andika kinyume cha maneno yafuatayo:

(i) Fukara

(ii) Haramu.

(alama 2)

- (l) Nilienda kwa nyanya inamaanisha mahali:

(i) Nilienda kwake inamaanisha _____

(alama 1)

(ii) Nilimpiga kwa fimbo inamaanisha _____

(alama 1)

- (m) Chorea kistari vivumishi katika sentensi

(i) Fisi mwenyewe alimla mtoto.

(alama 1)

(ii) Safu za gari ziliwekwa jana.

(alama 1)

- (n) Andika katika hali ya kufanywa

Discover! Learn! Apply

Wageni wamekuja kwa Zainabu.

(alama 1)

- (o) Imba, ruka, lala ni _____

(alama 1)

- (p) Fumbua fumbo.

Kuna daraja ambalo kulivuka wahitaji dakika kumi. Kuna mlinzi anayechunga mtu asi asivuke lakini hulala dakika tano na kuwa macho dakika tano. Akikuona ukivuka atakulazimisha urudi ulikotoka. Je, utavukaje?

(alama 2)

SEHEMU D: MBINU NA VIFAA VYA KUFUNDISHIA (alama 20)

4. Jibu Maswali yote:

- (a) Kama Afisa wa kuhifadhi mazingira wilayani ungetaka kuwahamasisha viongozi juu ya umuhimu wa kupanda miti. Andika dayolojia baina yako na chifu. (alama 10)
- (b) Kumekuwa na kutoelewana katika maofisi mengi ya umma kwa madai ya usawa wa kijinsia. Wewe kama afisa wa mwasala ya jinsia andika ushauri na jinsi ya kutatua tatizo hili. (alama 10)

